

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

A Szent István Király Múzeum A **SZÉKESFEHÉRVÁR-FELSŐVÁROSBÓL SZÁRMAZÓ KÉTRÉSZES MENYASSZONYI RUHA RESTAURÁLTATÁSÁRA** pályázati úton igényelt 502.650 Ft támogatásból a MÚZEUMOK KOLLÉGIUMA 2024. 06. 20-ai ülésén **502.415 Ft-os** támogatást nyert.

Az elnyert összegből – K. Juhász Andrea textil restaurátornak köszönhetően – megvalósult a menyasszonyi viselet teljes restaurálása.

1. A restaurátori munka bemutatása

A viselet évtizedeket töltött el gyűrött és poros állapotban a néprajzi raktár egyik polcán, falárába csomagolva. A szövetek ez idő alatt egy kissé merevvé és rideggé váltak (1. és 2. kép). Különösen a nyaknál, a kézelőnél, a szoknya derekánál és alsó szélénél foltos elszíneződések is megfigyelhetők voltak. A fémfonals rátétdíszítéseket szürkés korrózió borította. A gyöngyök porossá és tompafényűvé váltak. A szövetszélek sok helyen foszlottak, szakadozottak lettek.

1.,2. kép. A viselet restaurálás előtti állapota

Száraztisztítás során a lazán kötődő felületi szennyeződések lettek eltávolítva. A szennyeződések az anionos mosószeres vízben való áztatás feloldotta, mosás után a textília kellemes tapintásúvá és formázhatóvá vált. A viselet szárítása szobahőmérsékleten, formabábun történt. Ennek során az erős gyűrődések, ráncok kisimíthatóvá váltak.

Az ún. varrókonzerválás során a szakadozott, foszlott szövetszéleket varrással erősítette meg a textil restaurátor. A rátétdíszítések (fémszálas fonatok és üveggyöngyök) konzerválása a ruháról eltávolítva történt meg. Tisztítás hatására ezek a díszítőelemek is visszanyerték eredeti fényüket, megjelenésüket.

Kijelenthető, a restaurálással úgy történt meg a menyasszonyi ruha fizikai és kémiai stabilizálása és esztétikai megjelenésének javítása, hogy a teljes munkafolyamat alatt

NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
Múzeumok Kollégiuma

Pályázati azonosító: **505111/04827**
Pályázati adatlap azonosító: **A2034/N3684**

érvényesült a minimális beavatkozás elve. A 3., 4., 5. és 6. képen a viselet restaurálás utáni állapota látható.

3., 4. kép. A restaurált felsőrész elő- és hátoldala

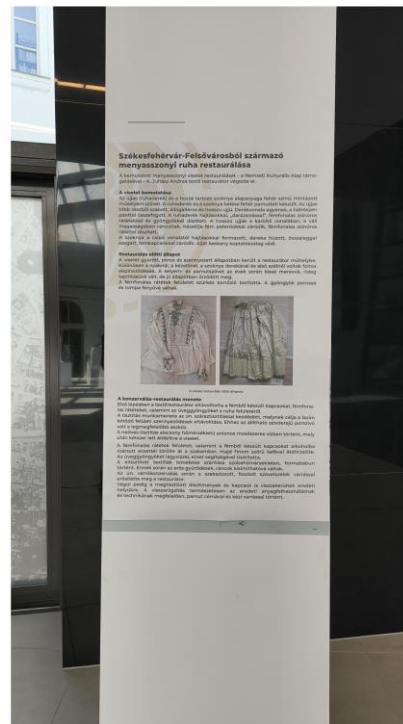
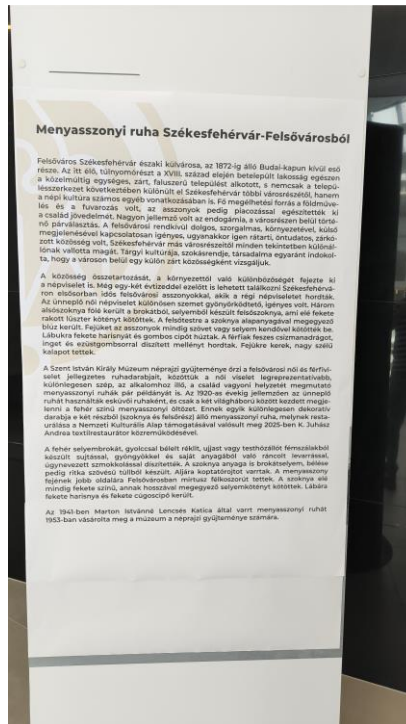
5., 6. kép. Az elkészült viselet bábúra helyezve

2. A menyasszonyi ruha időszak kiállításán történt bemutatása

A restaurált viselet 2025 júliusában, a Szent István Király Múzeum központi épületének („Rendház”) fogadóaulájában „A hónap Műtárgya” tematikájú időszak kiállításán lett bemutatva (7. kép). A kiállítóvitrin szomszédságában két ismertetőszöveg is ki lett helyezve, melyek a felsővárosiak népszokásairól, illetve a restaurálás menetéről adtak bővebb információt a látogatóknak (8. és 9. kép, illetve 1. és 2. sz. melléklet). Egy nagyméretű kijelzőn pedig archív esküvői fotókból és a restaurálás közben készült munkafotókból összeállított diavetítés volt látható (10. kép). A kiállításához természetesen plakát is készült (3. sz. melléklet).

7. kép. A viselet bemutatása

8. és 9. kép. A menyasszonyi ruhához tartozó tablószövegek

10. kép. A kijelzőn futó archív fotók egyike

3. A menyasszonyi ruha tárolási viszonyainak bemutatása

A menyasszonyi viseletet az Országzászló téri épületünkben lévő néprajziraktárunkban raktározzuk. A ruha tárolása formázott vállfán, porvédő huzatban történik (11. kép). A raktárhelyiség hőmérséklete éves ciklusban 18 és 25 °C közötti. A levegő relatív nedvességtartalma jellemzően: 45-55%.

11. kép. Védőhuzat

4. Mellékletek

1. sz. melléklet: 1. ismertetőszöveg

Menyasszonyi ruha Székesfehérvár-Felsővárosból

Felsőváros Székesfehérvár északi külvárosa, az 1872-ig álló Budai-kapun kívül eső része. Az itt élő, túlnyomórészt a XVIII. század elején betelepült lakosság egészen a közelmúltig egységes, zárt, faluszerű települést alkotott, s nemcsak a településszerkezet következtében különült el Székesfehérvár többi városrészétől, hanem a népi kultúra számos egyéb vonatkozásában is. Fő megélhetési forrás a földművelés és a fuvarozás volt, az asszonyok pedig piacozással egészítették ki a család jövedelmét. Nagyon jellemző volt az endogámia, a városrészen belül történő párválasztás. A felsővárosi rendkívül dolgozó, szorgalmas, környezetével, külső megjelenésével kapcsolatosan igényes, ugyanakkor igen rátartó, öntudatos, zárkózott közösség volt, Székesfehérvár más városrészeitől minden tekintetben különállónak vallotta magát. Tárgyi kultúrája, szokásrendje, társadalma egyaránt indokolta, hogy a városon belül egy külön zárt közösségként vizsgáljuk.

A közösség összetartozását, a környezettől való különbözőségét fejezte ki a népviselet is. Még egy-két évtizeddel ezelőtt is lehetett találkozni Székesfehérváron elsősorban idős felsővárosi asszonyokkal, akik a régi népviseletet hordták. Az ünneplő női népviselet különösen szemet gyönyörködtető, igényes volt. Három alsószoknya fölé került a brokátból, selyemből készült felsőszoknya, ami elé fekete rakott lüszter kötényt kötöttek. A felsőtestre a szoknya alapanyagával megegyező blúz került. Fejüket az asszonyok mindig szövet vagy selyem kendővel kötötték be. Lábukra fekete harisnyát és gombos cipőt húztak. A férfiak feszes csizmanadrágot, inget és ezüstmegszórtal díszített mellényt hordtak. Fejükre kerek, nagy szélű kalapot tettek.

A Szent István Király Múzeum néprajzi gyűjteménye őrzi a felsővárosi női és férfiviselet jellegzetes ruhadarabjait, közöttük a női viselet legreprezentatívabb, különlegesen szép, az alkalomhoz illő, a család vagyoni helyzetét megmutató menyasszonyi ruhák pár példányát is. Az 1920-as évekig jellemzően az ünneplő ruhát használták esküvői ruhaként, és csak a két világháború között kezdett megjelenni a fehér színű menyasszonyi öltözet. Ennek egyik különlegesen dekoratív darabja e két részből (szoknya és felsőrész) álló menyasszonyi ruha, melynek restaurálása a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg 2025-ben K. Juhász Anna textilrestaurátor közreműködésével.

A fehér selyembrokát, gyolccsal bélelt réklit, ujjast vagy teshözállót fémszálakból készült sujtással, gyöngyökkel és saját anyagából való ráncolt levarrással, úgynevezett szmokkalással díszítették. A szoknya anyaga is brokát-selyem, bélése pedig ritka szövésű túllból készült. Aljára koptatórojtot varrtak. A menyasszony fejének jobb oldalára Felsővárosban mirtusz félkoszorút tettek. A szoknya elé mindig fekete színű, annak hosszával megegyező selyemkötényt kötöttek. Lábára fekete harisnya és fekete cügoscipő került.

Az 1941-ben Marton Istvánné Lencsés Katica által varrt menyasszonyi ruhát 1953-ban vásárolta meg a múzeum a néprajzi gyűjteménye számára.

2. sz. melléklet: 2. ismertetőszöveg

Székesfehérvár-Felsővárosból származó menyasszonyi ruha restaurálása

A bemutatott menyasszonyi viselet restaurálását – a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával – K. Juhász Andrea textil restaurátor végezte el.

A viselet bemutatása

Az ujjas (ruhaderék) és a hozzá tartozó szoknya alapanyaga fehér színű, mintázott műselyem szövet. A ruhaderék és a szoknya bélése fehér pamutból készült. Az ujjas több részből szabott, állógalléros és hosszú ujjú. Derékvonala egyenes, a hátrészen pánttal összefogott. A ruhaderék hajtásokkal, „darázsolással”, fémfonalas zsinóros rátétekkel és gyöngyökkel díszített. A hosszú ujjak a karöltő vonalában, a váll magasságában ráncoltak. Kézelője fém patentokkal záródik, fémfonalas zsinóros rátéttel díszített.

A szoknya a csípő vonalától hajtásokkal formázott, dereka húzott, övszalaggal szegett, fémkapcsokkal záródik. Alját keskeny koptatószalag védi.

Restaurálás előtti állapot

A viselet gyűrött, poros és szennyezett állapotban került a restaurátor műhelybe. Különösen a nyaknál, a kézelőnél, a szoknya derekánál és alsó szélénél voltak foltos elszíneződések. A selyem- és pamutszövet az évek során kissé merevvé, rideg tapintásúvá vált, de jó állapotban őrződött meg.

A fémfonalas rátétek felületét szürkés korrózió borította. A gyöngyök porossá és tompa fényűvé váltak.

A viselet restaurálás előtti állapota

A konzerválás-restaurálás menete

Első lépésben a textilrestaurátor eltávolította a fémből készült kapcsokat, fémfonalas rátéteket, valamint az üvegyöngyöket a ruha felületéről.

A tisztítás munkamenete az ún. száraztisztítással kezdődött, melynek célja a lazán kötődő felületi szennyeződések eltávolítása. Ehhez az állítható szívóerejű porszívó volt a legmegfelelőbb eszköz.

A nedves tisztítás alacsony hőmérsékletű anionos mosószeres vízben történt, mely után kétszer lett átöblítve a viselet.

A fémfonalas rátétek felületét, valamint a fémből készült kapcsokat alkoholba mártott ecsettel törölte át a szakember, majd finom szőrű kefével átdörzsölte. Az üvegyöngyöket lágyvízzel, ecset segítségével tisztította.

A kitisztított textíliák kíméletes szárítása szobahőmérsékleten, formabábun történt. Ennek során az erős gyűrődések, ráncok kisimíthatóvá váltak.

Az ún. varrókonzerválás során a szakadozott, foszlott szövetszélek varrással erősítette meg a restaurátor.

Végül pedig a megtisztított díszítmények és kapcsok is visszakerültek eredeti helyükre. A visszarögzítés természetesen az eredeti anyagfelhasználásnak és technikának megfelelően, pamut cérnával és kézi varrással történt.

3. sz. melléklet: Kiállítási plakát

SZENT ISTVÁN KIRÁLY MÚZEUM

A hónap műtárgya

Menyasszonyi ruha Székesfehérvár-Felsővárosból

Időszaki kiállítás

Rendház, Fogadócsarnok
Székesfehérvár, Fő u. 6.

A Szent István Király Múzeum néprajzi gyűjteménye őrzi a sujtásokkal, gyöngyökkel díszített, fehér brokátselyemből készült, Székesfehérvár-Felsővárosból származó kétrészes menyasszonyi ruhát. Az öltözetet a közelmúltban a Nemzeti Kulturális Alap támogatásából restaurálták.

Megtekinthető:

2025. június 26-tól július 27-ig
a Rendház aulájában hétfő kivételével naponta
10-től 18 óráig

A belépés díjtalan.

Az esemény sajtónyelvű.

A programváltoztatás jogát fenntartjuk.

SZENT ISTVÁN
KIRÁLY MÚZEUM

SZÉKESFEHÉRVÁR
MEGYEI JOGÚ VÁROS